

Roosa Repo

KIRJASTOJEN KOKOELMAT JA NIIDEN TEKIJÄT

Kelluvan kokoelman toteutus ja vastaanotto
yleisissä kirjastoissa

TIIVISTELMÄ

Roosa Repo: Kirjastojen kokoelmat ja niiden tekijät. Kelluvan kokoelman toteutus ja vastaanotto yleisissä kirjastoissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2020

Tämä tutkielma tarkastelee, kuinka kelluvan kokoelman käyttöönotto muuttaa kokoelmatyötä yleisissä kirjastoissa ja miten kirjastojen henkilökunta suhtautuu kelluvaan kokoelmaan. Kelluva kokoelma tarkoittaa sitä, että kirjastoon palautuva aineisto hyllytetään siihen kirjastoverkoston yksikköön, johon se palautetaan. Perinteisestä kokoelmamallista poiketen aineistolla ei ole enää omistavaa yksikköä, johon se lähetettäisiin hyllytettäväksi. Vastaavasti eri yksiköillä ei ole omia kokoelmia, vaan kirjastoverkostolla on yksi yhteinen kokoelma, jossa aineisto liikkuu kirjastoyskiköstä toiseen.

Tutkielmalle asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset: 1. Miten kelluvan kokoelman käyttöönotto vaikuttaa kokoelmatyöhön? 2. Miten henkilöstö suhtautuu kelluvaan kokoelmaan? Tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, jonka lähdekirjallisuudeksi valittiin yhteensä kuusi tutkimusta. Tutkimuksista yksi oli kelluvaa kokoelmaa laajemmin käsittelevä teos ja muut yliopiston ja ammattikorkeakoulun päättöitä.

Tutkielmassa havaittiin, että kelluvalla kokoelmalla on useita vaikutuksia kokoelmatyöhön. Huomattavimpia muutoksia ovat kellutusta edeltävät työt, aineiston tasapainottamisen tarve ja aineistonvalinnan keskittäminen. Kellutusta edeltäviin toimenpiteisiin kuuluu kokoelman yhtenäistäminen, jotta yksiköstä toiseen kelluvan aineiston käsittely tapahtuu sujuvasti, ja aineiston karsiminen siten, että yksikköön kellunut aineisto mahtuu hyllyihin. Aineiston tasapainottaminen on kellutuksen mukanaan tuoma uusi kokoelmatyön muoto, ja tasapainotus toteutetaan eri kirjastoissa eri tavoin.

Tutkielman perusteella kirjastojen henkilöstö kokee kelluvan kokoelman pääosin myönteisesti, mutta kaikki eivät kuitenkaan ole siihen tyytyväisiä. Kellutuksen koetaan tuovan kirjastoille ja työntekijöille huomattavia hyötyjä, mutta kirjallisuudesta nousee esiin myös haittoja ja tyytymättömyyttä, mitä ei pidä ohittaa. Tutkielman perusteella henkilöstön suhtautuminen on merkittävä seikka, joka tulee ottaa huomioon kellutuksen käyttöönottoa suunniteltaessa ja kelluvan kokoelman kehittämisessä.

Avainsanat: kirjastot, yleinen kirjasto, kokoelmatyö, kelluva kokoelma

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSASETELMA	2
	2.1 Tutkimuskysymykset.....	2
	2.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto.....	2
3	KOKOELMATYÖ JA KELLUVA KOKOELMA.....	5
	3.1 Kokoelmatyö	5
	3.2 Kelluva kokoelma.....	6
	3.3 Kelluvan kokoelman käyttöönotto.....	6
4	KELLUVAN KOKOELMAN VAIKUTUKSET	9
	4.1 Vaikutukset kokoelmatyöhön	9
	4.1.1 Kokoelman yhtenäistäminen ennen kellutusta	9
	4.1.2 Poistot	10
	4.1.3 Tasapainotus	12
	4.1.4 Hyllytys	14
	4.1.5 Aineiston valinta.....	14
	4.2 Henkilöstön suhtautuminen	15
	4.2.1 Koetut hyödyt	16
	4.2.2 Koetut haitat	18
	4.2.3 Yleinen suhtautuminen kellutukseen.....	21
5	KESKUSTELU	22
	5.1 Johtopäätökset	22
	5.2 Tutkimuksen rajoitteet ja aiheita jatkotutkimukselle.....	23
	LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

Tämä tutkielma käsittelee kelluvaa kokoelmaa yleisissä kirjastoissa, sen vaikutuksia kokoelmatyöhön ja henkilökunnan suhtautumista kellutukseen. Kelluva kokoelma on kokoelmatyön muoto, joka yksinkertaisimmillaan tarkoittaa sitä, että aineisto hyllytetään siihen kirjastoverkoston yksikköön, johon se palautetaan. Eri yksiköillä ei enää ole omia kokoelmia, vaan kirjastoverkostolla on yksi yhteinen kokoelma, jonka aineisto liikkuu yksiköiden välillä sen mukaan, minne asiakkaat aineistoa palauttavat. (Bartlett 2014, 2; Cress 2004.)

Kelluva kokoelma on viime vuosikymmenen aikana otettu käyttöön kaikissa Suomen suurimmissa kaupungeissa: ensimmäisenä kellutukseen siirtyi Jyväskylä vuonna 2009 ja viimeisimpänä Helsinki vuonna 2019 (Helmet-kirjastot 2019; Miettunen 2019; Mustaniemi 2018, 33). Miika Miettunen (2019) kuvaa muutosta Kirjastolehdestä seuraavasti: ”Perinteisesti konservatiivisella ja hidasliikkeisellä alalla muutoksen vauhti on ollut ällistyttävä.” Vaikka kellutus on yleistynyt nopeasti, tai ehkä juuri muutoksen nopeuden vuoksi, aiheesta on vielä melko vähän tutkimustietoa. Maailmalla kelluvia kokoelmia on ollut olemassa jo paljon Suomea aiemmin (ks. mm. Bartlett 2014, xiii; Cress 2004), mutta kellutusta koskeva tutkimus on jäänyt yllättävän vähäiseksi (Bartlett 2014, xv). Suomessa kellutuksesta on tehty 2010-luvun loppupuolella muutamia pro gradu -tutkielmia ja opinnäytetöitä (ks. mm. Hakanen 2017; Vääriskoski-Kaukanen 2017). Tämä tutkielma kokoaa yhteen kellutuksesta aiemmin saatua tutkimustietoa kirjallisuuskatsauksen keinoin.

Tutkielma rakentuu siten, että luvussa 2 esittelen tutkimusasetelman eli tutkimuskysymyksen, -menetelmän ja -aineiston. Luvussa 3 esittelen ensin kokoelmatyön ja kelluvan kokoelman käsitteet ja sitten tarkastelen kelluvan kokoelman käyttöönottoon liittyviä toimia. Luvussa 4 käsittelen tutkimuksen tuloksia eli kelluvan kokoelman vaikutuksia kokoelmatyöhön ja henkilökunnan suhtautumista kellutukseen. Luvussa 5 esittelen tutkimuksen johtopäätökset.

2 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa esitellään tutkimuskysymykset, -menetelmä ja -aineisto.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten kelluvan kokoelman käyttöönotto yleisissä kirjastoissa muuttaa kokoelmatyötä verrattuna perinteiseen kokoelmamalliin, jossa kirjastoverkoston jokaisella kirjastolla on oma kokoelma, ja millaisena tämä muutos näyttäytyy kirjastojen henkilökunnalle.

Varsinaiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kelluvan kokoelman käyttöönotto vaikuttaa kokoelmatyöhön?
2. Miten henkilöstö suhtautuu kelluvaan kokoelmaan?

Olen rajannut tutkimuskysymykset koskemaan yleisiä kirjastoja, koska kellutuksesta olemassa oleva tutkimustieto näyttää koskevan enimmäkseen yleisiä kirjastoja. Myös oma mielenkiintoni kirjastoalalla kohdistuu juuri yleisiin kirjastoihin, joten rajauksen tekeminen tuntui luontevalta. Bartlettin (2014, 7-10) mukaan suurin osa kelluvaa kokoelmaa käyttävistä kirjastoista on yleisiä kirjastoja, mutta hän esittelee myös kaksi yhdysvaltalaisista tieteellistä kirjastoa, jotka kelluttavat kokoelmiaan.

Puhun tutkielmassa sekä kelluvasta kokoelmasta yleisesti että sen käyttöönotosta. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että suurin osa valitsemastani lähdekirjallisuudesta käsittelee juuri kellutuksen käyttöönottoa. Varsinkin Suomessa kellutus on tutkimusaiheena sen verran tuore, että tutkimuksissa ei ole vielä juurikaan saatu tietoa kellutuksen pitkäaikaisista vaikutuksista, vaan tutkimukset keskittyvät kellutuksen käyttöönoton tuomiin muutoksiin.

2.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Käytän tutkimusmenetelmänä narratiivista kirjallisuuskatsausta. Sen tavoitteena on luoda laaja yleiskuva käsiteltävästä aiheesta siten, että epäyhtenäistä tietoa järjestetään yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Samalla kirjallisuuskatsauksen on tarkoitus olla helppolukuinen. (Salminen 2011, 6-7.) Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 259)

mukaan kirjallisuuskatsaukseen pyritään suodattamaan aiemmasta kirjallisuudesta vain tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus sopii siis tutkielmani menetelmäksi hyvin, koska tarkoituksenani on löytää eri lähteistä tutkimusaiheeseeni liittyviä tuloksia ja yhdistää ne selkeäksi kokonaisuudeksi.

Valitsin kirjallisuuskatsauksen lähdekirjallisuudeksi Bartlettin (2014), Weberin (2014), Vääriskoski-Kaukasen (2017), Hakasen (2017), Mustaniemen (2018) ja Viistan (2019) tutkimukset. Lisäksi olen tarvittaessa käyttänyt muita lähteitä käsitteiden määrittelyyn. Bartlett on tähän mennessä ainoa kirjastoalan ammattilainen, joka on tutkinut kellutusta ja kirjoittanut siitä kirjan. Weberin, Vääriskoski-Kaukasen, Mustaniemen ja Viistan tutkimukset ovat pro gradu -tutkielmia (Weberin *master's paper* vastaa laajuudeltaan suomalaista pro gradua), ja Hakasen tutkimus on ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Valitessani lähdekirjallisuutta tärkein kriteerini tutkimusaiheen lisäksi oli ajankohtaisuus: kaikki lähteeni ovat 2010-luvulta, mikä takaa puolestaan oman tutkielmani ajankohtaisuuden. Seuraavaksi esittelen lyhyesti valitsemani lähteet.

Bartlettin teos *Floating Collections: A Collection Development Model for Long-Term Success* (2014) kuuluu kattavimpiin kellutusta käsitteleviin julkaisuihin, ja Bartlett hyödynsi tutkimustyössään aiempaa kirjallisuutta sekä kysely- ja haastattelututkimuksen keinoja. Tutkimuksen vastaajat ja haastateltavat olivat Yhdysvalloista ja Kanadasta. (Bartlett 2014, xvi.) Bartlettin tavoitteena oli koota yhteen olemassa olevaa tietoa kellutuksesta, paikata aukkoa aiheen tutkimuksessa ja toimia samalla ohjekirjana kelluvaan kokoelmaan siirtymisessä (Bartlett 2014, xv-xvii), joten hyödynnän teosta myös kelluvan kokoelman käsitteen määrittelyssä ja kellutuksen käyttöönottoon liittyvien toimien esittelyssä. Bartlett on ollut merkittävänä lähteenä myös muissa valitsemisani tutkimuksissa, jotka kaikki ovat jonkin asteen opinnäytteitä.

Weberin (2014) pro gradu -tutkielma tarkastelee kirjastonhoitajien suhtautumista kelluvien kokoelmien kanssa työskentelyyn. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, jonka vastaajat olivat yhdysvaltalaisia kirjastonhoitajia, joilla oli kokemusta kelluvista kokoelmista. Kysely keräsi sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista aineistoa, ja vastaajia oli yhteensä 135. (Weber 2014, 13-18.)

Vääriskoski-Kaukasen (2017) pro gradu on ensimmäinen suomalainen yliopistotason tutkielma kellutuksesta. Tutkielma tehtiin toimeksiantona Lahden kaupunginkirjastolle,

jossa valmistauduttiin tuolloin kelluvan kokoelman käyttöönottoon. Tutkimus toteutettiin haastattelu- ja kyselytutkimuksena, jonka haastateltavat ja vastaajat olivat Tampereen, Espoon, Vantaan ja Oulun kaupunginkirjastoista. Tutkimusprosessia täydensi Lahden kaupunginkirjastossa tehty havainnointi. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa ”kelluvan kokoelman suunnitteluun liittyvistä tekijöistä, kellutuksen vaatimista käytännön valmisteluista ja kellutuksen vaikutuksesta kokoelmaan, asiakkaisiin ja henkilökuntaan”. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 26-28.)

Hakasen (2017) opinnäytetyö pyrki tutkimaan kirjastojen työntekijöiden kokemuksia kelluvien kokoelmien käyttöönotosta ja muutosjohtamisesta kirjastoissa (Hakanen 2017, 7). Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, jolla kerättiin pääosin kvantitatiivista aineistoa. Tutkimukseen osallistui viisi suomalaista yleistä kirjastoa, ja vastauksia saatiin yhteensä 84. (Hakanen 2017, 22-26.)

Mustaniemen (2018) pro gradu -tutkielman tavoite oli ”selvittää, kuinka kelluva kokoelma on toteutettu suomalaisissa kirjastoissa ja kuinka tällainen kokoelma soveltuu työntekijöille ja asiakkaille”. Mustaniemi oli tutkimuskysymyksissään kiinnostunut myös kelluvan kokoelman vaikutuksista kokoelmaan ja kokoelmatyöhön. Tutkimus toteutettiin kaksiosaisena siten, että ensimmäisessä osassa toteutettiin kyselytutkimus ja toisessa osassa haastattelututkimus. Näin ollen tutkimuksessa saatiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista aineistoa. (Mustaniemi 2018, 28.) Tutkimuskohteiksi valittiin Espoon, Vantaan, Tampereen ja entisen Ylitornion eli nykyisen Tornionlaakson kirjastot (Mustaniemi 2018, 34).

Viistan (2019) pro gradu -tutkielma keskittyi selvittämään, miten kellutus vaikuttaa yleisten kirjastojen kokoelmiin, ja kuinka aineisto liikkuu kelluvassa kokoelmassa. Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena, ja haastateltavat olivat Tampereen ja Jyväskylän kaupunginkirjastoista. (Viista 2019, 25-26.)

3 KOKOELMATYÖ JA KELLUVA KOKOELMA

Tässä luvussa tutustutaan kokoelmatyön ja kelluvan kokoelman käsitteisiin.

3.1 Kokoelmatyö

Kokoelmatyö voidaan Wilénin ja Kortelaisen (2007) mukaan ymmärtää kahdella eri tavalla. Se voi tarkoittaa päivittäistä kokoelmien parissa tehtävää työtä, johon kuuluu aineiston järjestäminen, poistojen ja siirtojen tekeminen, kunnon arviointi ja tarvittaessa korjaaminen. Toisaalta kokoelmatyö voidaan määritellä kokoelmien luonteen ”pohdinnaksi”, jossa tarkastellaan esimerkiksi sitä, ovatko kokoelmat asiakkaiden näkökulmasta helposti lähestyttäviä. (Wilén & Kortelainen 2007, 18-19.)

Johnson (2018) käyttää kokoelmatyöstä termejä kokoelman kehittäminen ja kokoelmanhallinta. Kokoelman kehittämisellä hän tarkoittaa ”kokoelman rakentamista ja kehittämistä kirjaston prioriteetit sekä yhteisön tarpeet huomioiden” ja kokoelmanhallinnan hän määrittelee prosessiksi, jossa ”päätetään, mitä tehdään kokoelman kehittämisen jälkeen”. Johnson kuitenkin huomauttaa, että näitä termejä käytetään usein synonyymeina. (Johnson 2018, 1.) Olennainen osa kokoelman kehittämistä on aineiston valinta. Aineistoa valitsevan kirjastonhoitajan on tunnettava hyvin kirjaston asiakaskunta ja kirjaston tavoitteet, ja hänellä on oltava tietoa siitä aineisto- tai lajityypistä, jonka valinnasta hän on vastuussa. Valintaprosessin aikana kirjastonhoitajan on pystyttävä arvioimaan sekä aineiston laatua että sopivuutta kokoelmaan. (Johnson 2018, 122.) Joskus aineiston valinnan sijaan puhutaan aineiston hankinnasta. Tässä tutkielmassa tarkoitan aineiston valinnalla edellä kuvattua prosessia ja hankinnalla siihen liittyviä käytännön toimia, kuten aineiston ostamista tai tilaamista.

Kokoelmanhallintaan kuuluu Johnsonin (2018, 197) mukaan aineiston karsiminen poistoja ja siirtoja varten, aineiston kunnon säilyttäminen, sekä erilaisten jatkuvien tilausten, kuten e-lehtien, tarpeellisuuden arviointi ja tarvittaessa tilauksen peruminen. Kokoelmanhallinnan sisältö vastaa siis melko hyvin Wilénin ja Kortelaisen (2007) määritelmää kokoelmatyöstä päivittäisenä kokoelmien parissa tehtävänä työnä. Erityisesti aineiston karsiminen nousee tärkeäksi keinoksi ylläpitää kokoelmaa. Harvassa kirjastossa on tarpeeksi fyysistä tilaa koko ajan kasvavalle kokoelmalle, joten aineiston

karsiminen on välttämätöntä. Lisäksi karsiminen voi parantaa kokoelman laatua, koska karsiminen kohdistuu vanhentuneihin, fyysisesti huonokuntoisiin ja harvoin lainattuihin aineistoihin. Näin ollen asiakkaat löytävät kirjastoista ajankohtaista aineistoa ja hyllyt pysyvät houkuttelevan näköisinä. (Johnson 2018, 197-199.)

3.2 Kelluva kokoelma

Kelluva kokoelma on kokoelmatyön muoto, jossa aineisto ei ole tietyn yksikön omistuksessa, vaan aineisto kuuluu kirjastoverkoston yhteiseen kokoelmaan ja ”kelluu” verkostoon kuuluvien kirjastojen välillä. Jos aineisto lainataan yhdestä yksiköstä ja palautetaan toiseen yksikköön, sitä ei enää kuljeteta takaisin ensimmäiseen yksikköön hyllytettäväksi, vaan se hyllytetään jälkimmäiseen yksikköön. (Bartlett 2014, 2; Cress 2004.)

Kellutusta on tutkittu maailmalla verrattain vähän: vaikka Pohjois-Amerikan ensimmäinen kelluva kokoelma toteutettiin jo 1930-luvulla (Bartlett 2014, xiii), kellutusta on nähdäkseni alettu tutkia vasta 2000-luvulla. Ensimmäisiä tieteellisiä artikkeleita kelluvista kokoelmista ovat julkaisseet mm. Cress (2004) ja Bartlett (2012), jotka toivat esiin onnistuneita kellutuskokemuksia ja keskittyivät enimmäkseen kelluttamisen etuihin. Vuonna 2014 Bartlett julkaisi kelluvia kokoelmia käsittelevän teoksen, joka on tietääkseni yhä ainoa aihetta käsittelevä kirja. Weberin (2014) tutkielma pyrki selvittämään sitä, miten yhdysvaltalaiset kirjastonhoitajat suhtautuvat kelluvan kokoelman kanssa työskentelyyn, ja nosti aiempaa enemmän esille myös kirjastonhoitajien kokemia haasteita. 2010-luvulla englannin kielellä on julkaistu myös joitain kellutusta yleisesti käsitteleviä tieteellisiä artikkeleita (ks. mm. Cessak-Obydzińska 2016; Johal & Quigley 2012), mutta esimerkiksi asiakkaiden kokemuksia kellutuksesta ei juurikaan ole tutkittu. Suomessa kelluvasta kokoelmasta on julkaistu muutamia pro gradu -tutkielmia ja opinnäytetöitä (ks. mm. Hakanen 2017; Vääriskoski-Kaukanen 2017) sekä ainakin yksi tutkielmaan pohjautuva artikkeli (Vääriskoski-Kaukanen & Late 2017).

3.3 Kelluvan kokoelman käyttöönotto

Yksinkertaisimmillaan kirjasto voi aloittaa kokoelman kelluttamisen siten, että kokoelma määritetään kirjastojärjestelmän asetuksissa kelluvaksi (Bartlett 2014, 59). Tämä tosin

edellyttää sitä, että kirjastojärjestelmä ylipäätään tukee kellutusta (Cress 2004). Käytännössä kellutukseen siirtyminen kannattaa kuitenkin suunnitella ja valmistella huolellisesti.

Ennen kuin kirjastoverkosto ottaa kelluvan kokoelman käyttöönsä, on päätettävä, mitkä osat kokoelmasta kelluvat ja mitkä eivät (Bartlett 2014, 59-60; Cress 2004). Eri kirjastoilla voi olla tässä tilanteessa erilaiset tarpeet, ja näin ollen kellutusratkaisut voivat olla erilaisia. Päätöksiä tehdessä on pohdittava, onko kokoelmassa osia, jotka palvelevat asiakkaita parhaiten jossain tietyssä yksikössä (Bartlett 2014, 60). Jotkin kirjastot saattavat jättää esimerkiksi paikallishistorian ja sukututkimuksen kellutuksen ulkopuolelle, koska niihin kuuluva aineisto voi vaatia erityistä huolenpitoa ja tarkkaa hyllyttämistä. Toisaalta jokin kirjastoverkosto saattaa jättää kokonaisen yksikön kellutuksen ulkopuolelle esimerkiksi silloin, jos kyseinen yksikkö toimii samalla koulun kirjastona. (Cress 2004.)

Kuten jo aiemmin mainittiin, yksi kellutuksen edellytyksistä on se, että kirjastojärjestelmä on yhteensopiva kelluvan kokoelman kanssa. Jotta kellutus voi onnistua, järjestelmän tulisi toimia siten, että aineiston palautuessa johonkin yksikköön sen sijainti päivittyy vastaamaan tätä yksikköä. Sijainnin tulee näkyä sekä kirjastojärjestelmää käyttäville kirjastonhoitajille että verkkokirjastoa käyttäville asiakkaille, jotta kuka tahansa voi löytää haluamansa aineiston oikeasta yksiköstä. Toisaalta kirjastojärjestelmän tulee myös huomauttaa, jos yksikköön palautuu kellutuksen ulkopuolella olevaa aineistoa, joka täytyy kuljettaa alkuperäiseen yksikköön. (Cress 2004.)

Henkilöstön suhtautuminen on yksi tärkeimmistä asioista, joita täytyy huomioida kellutukseen siirtyessä (Bartlett 2014, 47; Cress 2004). Kellutuksen käyttöönotto on suuri muutos, ja siirtymäprosessin kaikissa vaiheissa kommunikointi päätöksentekijöiden ja muun henkilöstön välillä on tärkeää, jotta muutos sujuisi mahdollisimman hyvin. Henkilöstö saattaa olla huolissaan esimerkiksi siitä, että kellutuksen myötä kokoelma muuttuu tuntemattomaksi tai että tietyn aiheen tai genren kirjallisuus kelluu yksiköstä pois. Päätöksentekijöiden kannattaa kuulla henkilöstön huolet ajatuksella ja vastata niihin niin, että henkilöstö kokee tulleen kuulluksi. Lisäksi henkilöstöltä voi saada tärkeää tietoa asioista, jotka tulee ottaa kellutukseen siirtyessä huomioon, kuten asiakaskunnan erityispiirteistä. (Bartlett 2014, 47-55.) Henkilöstön suhtautumista kellutukseen käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.

Ennen kellutukseen siirtymistä on yleensä tehtävä käytännön töitä, kuten aineiston karsimista ja poistoja (Bartlett 2014, 68-70; Vääriskoski-Kaukanen 2017, 45-46). Aineistoa tulisi poistaa niin paljon, että vapaata hyllytilaa on riittävästi yksikköön kelluvan aineiston hyllyttämiseksi (Bartlett 2014, 69-70). Lisäksi kirjaston on yhtenäistettävä esimerkiksi tarroitus- ja hyllytyskäytännöt eri yksiköissä siten, että toisista yksiköistä kellunut aineisto voidaan hyllyttää uuteen yksikköön ongelmitta (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 38-39). Vaikka nämä käytännön toimet olisivatkin enemmän tai vähemmän kertaluontoisia, ne voidaan lukea kokoelmatyöhön kuuluvaksi aiemmin esiteltyjen Wilénin ja Kortelaisen (2007) ja Johnsonin (2018) määritelmien mukaan. Näin ollen käsittelen myös tällaisia kellutukseen valmistelevia toimia tarkemmin luvussa 4.1.

Kelluvan kokoelman käyttöönottoa suunnitellessa kannattaa harkita myös aineistonvalinnan keskittämistä, ja useat kellutukseen siirtyneet kirjastot ovatkin ottaneet keskitetyn valinnan käyttöönsä (Bartlett 2014, 25). Aineistonvalinnan keskittämisellä tarkoitetaan sitä, että valinnat tehdään koko kirjastoverkoston tasolla sen sijaan, että jokainen yksikkö valitsisi aineistonsa itse (Sullivan 2004). Vääriskoski-Kaukanen (2017, 49-51) tutkimukseen osallistuneista kirjastoista Espoon ja Vantaan kaupunginkirjastot olivat ottaneet käyttöönsä keskitetyn valinnan ennen kuin niissä siirryttiin kokoelman kellutukseen, ja Oulun ja Tampereen kaupunginkirjastot olivat siirtyneet ensin kellutukseen ja sen jälkeen keskitettyyn valintaan. Muutokset voidaan siis toteuttaa kummassa järjestyksessä tahansa. Keskitetyn valinnan vaikutusta kokoelmatyöhön tarkastellaan luvussa 4.1 ja henkilöstön suhtautumista keskitettyyn valintaan käsitellään luvussa 4.2.

4 KELLUVAN KOKOELMAN VAIKUTUKSET

Luvuissa 4.1 ja 4.2 vastaan tutkimuskysymyksiini tarkastelemalla kelluvan kokoelman käyttöönoton vaikutuksia kokoelmatyöhön (luku 4.1) ja henkilökunnan suhtautumista kellutukseen (luku 4.2).

Vaikka pyrin tässä luvussa keskittymään ainoastaan tutkimuskysymyksiini liittyviin seikkoihin, kellutuksella on kuitenkin muitakin mainitsemisen arvoisia vaikutuksia. Kellutuksen yhteydessä mainitaan yleensä suurena hyötynä sen tuomat säästöt, ja kellutuksen taloudellisuus on yksi syy siihen, että niin monet kirjastot ovat alkaneet kelluttaa kokoelmiaan viime vuosikymmeninä (Bartlett 2014, xiv). Kellutus tuo kirjastoille taloudellisia säästöjä monella eri tavalla: kirjasto säästää kuljetuskuluissa, kun aineistoa kuljetetaan vähemmän yksikköjen välillä, ja hankintakuluissa, kun aineisto voidaan hyllyttää nopeammin ja näin ollen pienempi määrä niteitä riittää useammalle asiakkaalle. Toinen kellutukseen liitetty hyöty on aineiston lainausmäärien nousu. Koska palautunutta aineistoa ei tarvitse kuljettaa takaisin siihen yksikköön, josta se oli lainattu, aineisto voidaan hyllyttää aiempaa nopeammin ja näin se lähtee myös nopeammin uudestaan kiertoon. (Bartlett 2014, 5-6.)

4.1 Vaikutukset kokoelmatyöhön

Tässä luvussa tarkastellaan kelluvan kokoelman käyttöönoton vaikutuksia kokoelmatyöhön. Tarkastelu etenee aiheittain siten, että ensin käsitellään kokoelman yhtenäistämistä, seuraavaksi poistojen tekoa, sitten aineiston tasapainotusta, sitten hyllytystä, ja lopuksi aineiston valintaa.

4.1.1 Kokoelman yhtenäistäminen ennen kellutusta

Ennen kellutuksen aloitusta on tärkeää yhtenäistää kokoelma mm. tarroituksen ja sijoittelun osalta, jotta kellutuksen alkaessa eri yksiköihin kelluvat aineistot voidaan käsitellä ja hyllyttää sujuvasti (Bartlett 2014, 25-26; Vääriskoski-Kaukanen 2017, 38-39). Bartlett (em.) huomioi tässä kohtaa lähinnä tarroituksen ja toteaa, että monilla kirjastoilla oli ennen kellutukseen siirtymistä omia tapoja tarroittaa aineisto. Joissain tapauksissa aineisto käsiteltiin ja tarroitettiin keskitetysti, mutta eri yksiköt saattoivat lisätä niihin vielä omia merkintöjään. Jos kirjastoverkostossa on käytössä erilaisia tarroitus- ja

merkintätapoja kellutuksen alkaessa, hyllytys hidastuu ja asiakkaiden toiminta vaikeutuu, kun kirjastoon alkaa ilmestyä sekalaisesti tarroitettua aineistoa. (Bartlett 2014, 26.)

Myös Vääriskoski-Kaukanen toteaa tarroituksen yhtenäistämisen tarpeen. Hänen tutkimuksessaan oli mukana kirjastoverkostoja, joiden eri kirjastoissa oli erilaisia käytäntöjä esimerkiksi sarjojen numeroinnissa. Vääriskoski-Kaukanen löysi tutkimuksessaan myös muita yhtenäistämistä vaativia kohteita: kellutusta helpottaa, jos myös genreluokittelut ja aineiston fyysinen sijoittelu eri osastoihin on mahdollisimman yhtenäistä. Esimerkiksi Tampereella oli ollut eri käytäntöjä sen suhteen, oliko kaikki muistelmat hyllytetty samaan sijaintiin vai olivatko ne omissa luokissaan, ja nämä täytyi yhdistää siten, että jatkossa kaikki muistelmat hyllytettiin luokan mukaan. Toisaalta huomattiin, että esimerkiksi lastenosastoilla pystyttiin jatkamaan aineiston hyllyttämistä hahmojen tai sarjojen mukaan, eikä kellutuksella ollut siihen merkittävää vaikutusta. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 38-39.)

Hakasen tutkimuksessa vastaajat olivat samoilla linjoilla tarroituksen ja genreluokitusten yhtenäistämisen tarpeellisuudesta (Hakonen 2017, 37). Myös Mustaniemen tutkimuksessa havaittiin samoja seikkoja kuin edellä mainituissa Bartlettin ja Vääriskoski-Kaukasen tutkimuksissa: toisistaan eroavat aineiston merkintätavat vaikeuttavat hyllytystä, ja aineiston yhtenäistämistyö tulisi tehdä huolella, jotta kellutus lähtee toimimaan sujuvasti. Lisäksi Mustaniemi toteaa, että yhtenäistämisen prosessi on jatkuvaa eikä lopu kellutuksen aloittamiseen. Kokoelman yhtenäisyys on otettava huomioon myös tulevassa päätöksenteossa. (Mustaniemi 2018, 65-66.)

4.1.2 Poistot

Aineiston karsiminen, eli sen poistaminen tai tarvittaessa esimerkiksi varastoon siirtäminen, on oleellinen osa kokoelmatyötä, jonka ansiosta kokoelma pysyy ajankohtaisena ja hyllyt houkuttelevan näköisinä (Johnson 2018, 197; Wilén & Kortelainen 2007, 18-19). Bartlett (2014, 25-26) ehdottaa, että myös aineiston poistamisen käytännöt yhtenäistetään osana aiemmassa luvussa tarkasteltua yhtenäistämisen prosessia. Vääriskoski-Kaukasen (2017, 45-46) mukaan esimerkiksi Tampereen kaupunginkirjastossa annettiin yhteiset ohjeet poistojen tekoon kellutuksen alettua.

Bartlettin mukaan poistojen tekemisen tarve ennen kelluvaan kokoelmaan siirtymistä on suurin sellaisissa yksiköissä, joissa poistoja ei ole aiemmin tehty riittävästi. Yksikkö, jossa poistot ovat muutenkin olleet päivittäinen osa kokoelmatyötä, selviää puolestaan vähemmällä valmistelulla ennen kellutuksen aloittamista. (Bartlett 2014, 40-43.) Bartlett toteaa myös, että hyvin hoidettu ja karsittu kokoelma on yhteydessä kellutuksen myötä kasvaviin lainausmääriin. Tämän vuoksi ne yksiköt, joissa poistoja ei ole aiemmin uskallettu tehdä riittävästi, kokevat kellutukseen siirtymisen ja siihen liittyvien mittavien poistojen jälkeen suurimmat kasvut aineiston lainausmäärissä. (Bartlett 2014, 70.)

Suomalaisesta lähdekirjallisuudesta löytyy poistojen tekemiseen erilaisia näkökulmia. Viistan tutkimuksessa havaittiin, että kellutuksen myötä kirjastoissa on uskallettu poistaa aineistoa aiempaa huolettomammin. Haastatteluissa kävi ilmi, että aiemmin poistoja on tehty varovasti eikä huonokuntoista tai huonosti liikkuvaa aineistoa ole uskallettu poistaa, jos sille ei ole ollut korvaajaa. Kellutuksen alettua kirjastoissa on voitu luopua vanhoista kappaleista, koska vastaavan aineiston voi saada toisesta yksiköstä. (Viista 2019, 34.) Hakasen tutkimuksessa vastaajat eivät nähneet aineiston poistamisen helpottuneen tai vaikeutuneen, vaan keskimääräinen vastaus väittämään aineiston poistamisen helpottumisesta oli ”ei samaa eikä eri mieltä” (Hakanen 2017, 31). Avoimissa vastauksissa tuli kuitenkin ilmi, että vastaajien mielestä poistojen tekemistä tulisi tehostaa ja että jotkut yksiköt tekevät poistoja toisia ahkerammin (Hakanen 2017, 38). Kellutusta edeltäviä poistoja ei huomioitu Viistan ja Hakasen tutkimuksissa. Vääriskoski-Kaukasen havainnot siitä, että kirjastoissa tehtiin ennen kellutusta suuri määrä poistoja ja että poistojen teko koettiin tarpeellisenä, on linjassa Bartlettin huomioiden kanssa. Lisäksi havaittiin, että kelluvaan kokoelmaan siirtymisen jälkeen henkilökunta alkoi tehdä poistoja myös sellaisesta aineistosta, joka on alun perin kuulunut toisen yksikön kokoelmaan. Tähän liittyy keskeinen muutos henkilöstön ajattelutavassa: kirjastojen omista kokoelmista on siirrytty kirjastoverkoston yhteiseen kelluvaan kokoelmaan. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 45-46.)

Mustaniemen tutkimuksessa nousi esille myös poistoihin liittyviä ongelmia ja kysymyksiä. Osa vastaajista kertoi, että kellutuksen myötä poistojen tekemistä on vähennetty, koska aineiston siirtäminen on helpompaa, mikä on ristiriidassa Viistan havaintojen kanssa. Toisaalta Mustaniemi sai myös vastauksia, joissa sanottiin poistamisen olevan aiempaa helpompaa. Näitä eriäviä näkökulmia Mustaniemi selittää sillä, että yksittäisillä työntekijöillä on erilaisia lähtökohtia poistamiseen: toiset

mieluummin siirtävät aineistoa, kun taas toiset tekevät poistoja rohkeammin. Toinen tutkimuksessa havaittu poistoihin liittyvä ongelmakohta on epäselvyys siitä, kannattaako kirjastojen luottaa siihen, että karsittu aineisto voidaan jatkossa tilata toisesta yksiköstä. Jos kellovassa kokoelmassa on joitain teoksia enää vain yksi kappale, niiden tilaaminen eri kirjastoihin kasvattaa kuorman määrää kuljetuksissa, ja jos tämä yksi kappale katoaa tai hajoaa, korvaavaa kappaletta ei välttämättä saa enää mistään. Lisäksi vastaajat pohtivat sitä, onko poistojen tekeminen mielekäästä silloin, kun ei tiedetä, ovatko kokoelman muut kappaleet paremmassa vai huonommassa kunnossa kuin poistettava kappale. (Mustaniemi 2018, 66-67.) Mustaniemi siis näkee aineiston karsimisen huomattavasti edellä mainittuja tutkimuksia ongelmallisempänä.

4.1.3 Tasapainotus

Kelluvan kokoelman myötä aineisto liikkuu kirjastoverkoston sisällä niin, että joihinkin kirjastoihin palautuu paljon aineistoa, kun taas joistain aineistoa lainataan enemmän kuin mitä sinne palautetaan. Tästä ilmiöstä käytetään useita eri nimityksiä: tulvivat tai kuivuvat kirjastot (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 46), kertyvä tai katoava aineisto (Viista 2019, 35), sekä kasaantuva tai hajaantuva aineisto (Mustaniemi 2018, 60) kuvaavat kaikki osuvasti ilmiön vaikutuksia kokoelmiin. Kellutuksen ja sen myötä kertyvän tai katoavan aineiston seurauksena on syntynyt tarve aineiston tasapainottamiselle, joka on kirjastoille uusi kokoelmatyön muoto. Kaikki lähteinäni olevat tutkimukset ottavat kantaa aineiston tasapainotukseen, ja se nousee yhdeksi suurimmista kellutuksen tuomista muutoksista. Bartlett (2014, 4-5) pyrkii esittämään asian positiivisesti: hänen mukaansa noin viidesosa kirjastoverkoston yksiköistä tarvitsee kellutuksen alettua jatkuvaa kokoelman tasapainotusta, jolloin loput yksiköt – jopa 80 prosentin enemmistö – pärjäävät siis ongelmitta. Weber (2014, 49-51) puolestaan havaitsi, että tasapainotukseen liittyvät ongelmat ovat oletettua laajempia, ja 40 % kyselyn vastaajista piti sitä kellutuksen haastavimpana osa-alueena.

Sekä Mustaniemen (2018, 60-62) että Hakasen (2017, 30-31) tutkimuksissa huomattiin, että osa vastaajista koki aineiston jakautuvan epätasaisesti eri yksikköjen välillä. Mustaniemen tutkimuksessa noin puolet (50,6 %) vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteestä ”kokoelman osat ovat epätasapainossa”, kun taas 31,8 % vastaajista oli väitteen kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä (Mustaniemi 2018, 60-62). Myös Viistan tutkimuksessa kävi ilmi, että aineisto saattaa jakautua epätasaisesti, ja

haastateltavat kertoivat, että jopa yksittäiset asiakkaat voivat vaikuttaa tietyn aineiston kertymiseen tai katoamiseen. Esimerkiksi oikeustieteen opiskelija saattaa kelluttaa yksikköön paljon alan kirjallisuutta tai lasten kuvakirjojen kohdalla ”pari asiakasta vetää helposti hyllyn tyhjäksi”. (Viista 2019, 35-37.) Suomessa aineiston liikkumiseen kirjastoverkoston sisällä on vaikuttanut myös varausmaksujen poistaminen, minkä seurauksena aineistoa varataan aiempaa enemmän (Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492, 12 §; Vääriskoski-Kaukanen 2017, 54-55).

Vääriskoski-Kaukasen havaintojen mukaan tasapainotusta yritettiin ratkaista esimerkiksi ylläpitämällä tasapainotuslokia kirjaston intranetissä tai kommunikoimalla aineiston ylitarjonnasta tai puuttumisesta sähköpostitse. Yhdessä kirjastossa päätettiin toimia siten, että kellutuksen alkuvaiheessa aineistoa ei erikseen tasapainotettu, vaan sen sijaan kokoelman epätasapainoa korjattiin tehokkailla poistoilla. Eräs haastateltava huomioi myös sen, että yksiköissä tulisi yrittää mukautua kellutuksen vaikutuksiin eikä pyrkiä tasapainottamalla saamaan aineistoa sellaiseksi, millainen kokoelma oli ennen kellutuksen aloittamista. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 46-48.) Samaa toteaa myös Bartlett (2014, 75-76), jonka mukaan kellutuksen alettua tulisi ihannetilanteessa pikemminkin muokata hyllyjärjestystä sen mukaan, millaiset kirjat yksikössä kiertävät, kuin tasapainottamalla pitää yllä entisenlaista kokoelmaa ja aineiston sijoittelua. Mustaniemen (2018, 61) tutkimuksessa yksi vastaaja on kommentoinut aineiston kertymisestä seuranneen ”työläitä hyllymuutoksia”, joten Bartlettin ehdotus voi olla joillekin kirjastoille liian epäkäytännöllinen.

Viistan tutkimat kirjastot olivat ratkaisseet tasapainotuksen ongelmia monilla eri tavoilla. Haastateltavien mukaan aineiston lähettämistä toiseen yksikköön sovitaan yleensä sähköpostilla, mutta tarpeen tullen aineistoa myös poistetaan. (Viista 2019, 37-39.) Nämä käytännöt vastaavat Vääriskoski-Kaukasen havaintoja. Viistan tutkimuksessa mukana olleessa Jyväskylän kaupunginkirjastossa oli tutkimushetkellä ollut noin kaksi vuotta käytössä kokoelmatyökalu, joka tarjoaa kellutusta tukevia työkaluja, kuten tilastoja ja tietoja siitä, millainen aineisto kiertää parhaiten missäkin yksikössä (Viista 2019, 38). Muissa tutkimuksissa ei nähtävästi ollut mukana kirjastoa, jolla olisi ollut käytössä vastaava kokoelmatyökalu. Hakasen tutkimuksen perusteella kellutusta tukevalle kokoelmatyökalulle olisi kuitenkin ollut kysyntää. Hakasen avoin kysymys kirjastojärjestelmän kehittämisestä tuotti vastauksia, joissa toivottiin esimerkiksi paremmin saatavilla olevaa tilastotietoa kellutuksesta ja järjestelmää, joka tunnistaisi

aineiston kertymisen ja katoamisen sekä ohjaisi aineiston tasapainotusta. (Hakanen 2017, 41-42.)

Viistan haastatteluissa tuli esille myös aiemminkin mainittu fyysisen hyllyjärjestyksen muuttaminen, mutta jää hieman epäselväksi, onko näitä muutoksia tehty vastauksena aineiston liikkumiselle vai muista syistä. Tampereen kaupunginkirjastossa hyllyjärjestystä yhtenäistettiin ennen kellutuksen aloittamista, mutta yksi haastateltava kertoo myös uuden hyllyn ”perustamisesta” aineiston kertymisen seurauksena. Jyväskylän kaupunginkirjastossa taas hyllyjärjestyksessä tapahtuneet muutokset on liitetty yleisempään kokoelmatyön kehitykseen eikä pelkästään kellutukseen. (Viista 2019, 41-42.)

4.1.4 Hyllytys

Kelluva kokoelma muuttaa myös hyllytyskäytäntöjä. Kellutuksen vaikutukset hyllytykseen näyttävät olevan sidoksissa kahteen edellä käsiteltyyn kokoelmatyön muotoon, aineiston poistamiseen ja tasapainottamiseen. Mustaniemen (2018, 59) tutkimuksessa havaittiin hyllyttämisessä olevan ongelmia hyllytilan kanssa, kun aineistoa kertyy kirjastoihin epätasaisesti. Kuten edellä on jo todettu, ratkaisukeinoina tähän ongelmaan on yleensä aineiston poistot ja tasapainotus.

Kelluvan kokoelman myötä hyllytyksestä on tullut keino seurata aineiston jakautumista kokoelmassa. Viistan (2019, 37-38) havaintojen mukaan hyllyttäessä pidetään silmällä aineiston kerääntymistä ja aineistoa pyritään tasapainottamaan esimerkiksi niin, ettei joissain yksiköissä hyllyyn laiteta kaksois- tai kolmoiskappaleita ollenkaan. Eräs Mustaniemen (2018, 59) vastaaja sanoo hyllytilanteen vaativan ”jatkovaa seurantaa”. Vääriskoski-Kaukasen tutkimuksessa tulee esille, että joissain yksiköissä hyllytys on aiemmin voitu antaa vähemmän koulutetun työvoiman vastuulle, mutta kelluvassa kokoelmassa se ei ole enää toimiva ratkaisu. Hyllytyksestä on tasapainotuksen tavoin tullut tärkeä kokoelmatyön osa-alue. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 49.)

4.1.5 Aineiston valinta

Aineiston valinta on kokoelmatyön osa-alue, joka on perinteisessä kokoelmamallissa ollut yleensä erillisten kirjastoyksiköiden omalla vastuulla. Valinnan keskittäminen ja kelluvaan kokoelmaan siirtyminen liittyvät usein toisiinsa, ja lähdekirjallisuudessa

tutkituista kirjastoista osa on ottanut keskitetyn valinnan käyttöön ennen kellutuksen aloitusta, kun taas osa on toteuttanut ensin kellutukseen siirtymisen (ks. mm. Vääriskoski-Kaukanen 2017, 49-51).

Bartlettin mukaan kellutukseen siirtyminen on mahdollista myös ilman valinnan keskittämistä, mutta tällöin kellutuksesta ei välttämättä saada kaikkia sen tarjoamia hyötyjä. Aineiston valitseminen eri yksiköihin voi olla haastavaa ja rahoituksen jakaminen epäselvää. Yksi kellutuksen suurimmista hyödyistä on rahan säästö, kun pienempi määrä aineistoa riittää kattamaan kirjastoverkoston tarpeet. Tämä ei kuitenkaan toteudu, jos kaikki yksiköt hankkivat aineistoa omiin tarpeisiinsa eivätkä ole tietoisia koko kirjastoverkoston tilanteesta. (Bartlett 2014, 25.) Hakasen (2017, 39-40) tutkimuksen vastauksissa kellutuksen toimivuuden kehittämiseksi ehdotettiin ”hankinnan keskittämistä kokonaan” juuri Bartlettin mainitsemista syistä. Oletan, että tässä hankinnalla tarkoitetaan sekä aineiston valintaa että käytännön hankintatoimia. Jää kuitenkin epäselväksi, oliko kyseessä sellainen kirjasto, jossa keskitetty valinta oli tutkimushetkellä suunnitteilla, kuten Tampereen kaupunginkirjastossa oli ollut Vääriskoski-Kaukasen (2017, 49-51) ja Mustaniemen (2018, 56-57) tutkimusten aikaan.

Viistan havaintojen mukaan yksi tapa toteuttaa valinnan keskittäminen on perustaa muutaman jäsenen valintaryhmä, joka valitsee tietyn aineistotyyppin aineistoa (Viista 2019, 39). Bartlett ehdottaa valintavastuun jakamista siten, että jokainen aineiston valitsija valitsee tietyn aihepiirin aineistoa (Bartlett 2014, 25). Tällaisissa ratkaisuisa henkilöstön ei tarvitse luopua työnkuvaan kuuluneesta aineiston valinnasta kokonaan, vaikka oman yksikön kokoelmaan ei pääsisi enää vaikuttamaan samalla tavalla kuin aiemmin. Lisäksi Vääriskoski-Kaukanen (2017, 49-41) ja Mustaniemi (56-57) molemmat toteavat, että keskitetty valinta auttaa henkilöstöä suhtautumaan kokoelmaan kirjastoverkoston yhteisenä kokoelmana usean erillisen kokoelman sijaan.

4.2 Henkilöstön suhtautuminen

Tässä luvussa tarkastellaan kelluvan kokoelman hyötyjä ja haittoja kirjastojen henkilöstön kannalta. Viimeisessä alaluvussa pyritään lisäksi muodostamaan yleiskuva siitä, millaisena henkilöstö kokee kellutuksen.

4.2.1 Koetut hyödyt

Bartlettin mukaan yksi merkittävimpiä kelluvan kokoelman hyötyjä henkilöstölle on **ajan säästö**, jonka ansiosta työntekijät pystyvät käyttämään enemmän aikaa esimerkiksi asiakaspalveluun. Bartlett toteaa kellutuksen säästävän aikaa monella tavalla: palautuvaa aineistoa ei enää tarvitse lajitella kuljetukseen, tarvittava aineisto löytyy hyvin hoidetusta kokoelmasta nopeammin, ja jos kirjastoverkostossa toteutetaan aineiston valinta ja hankinta keskitetysti, yksiköissä tarvitaan vähemmän aikaa uuden aineiston tarroittamiseen ja muuhun käsittelyyn. (Bartlett 2014, 5-6.) Weberin tutkimuksessa 41 % vastaajista sanoi huomanneensa kelluvan kokoelman säästävän aikaa, kun kysymys koski kirjastoissa havaittuja hyötyjä ja vastauksessa sai valita useamman vaihtoehdon. Kysyttäessä, mistä vastaajat pitivät kelluvassa kokoelmassa eniten, useassa avoimessa vastauksessa mainittiin ajan säästö, joka yhdistettiin siihen, että aineistoa kuljetetaan vähemmän. (Weber 2014, 20-24.) Nämä havainnot siis vahvistavat Bartlettin teoriaa.

Toinen kirjallisuudessa esille nouseva kellutuksen hyöty on sen **asiakaslähtöisyys**: Bartlettin mukaan asiakkaat ovat tyytyväisiä kokoelmien vaihtuvuuteen ja monipuolisuuteen (Bartlett 2014, 5-6). Kellutuksen asiakaslähtöisyys on huomattu myös muissa tutkimuksissa, ja kirjastojen työntekijät pitävät sitä yhtenä kellutuksen hyvistä puolista. Weberin tutkimuksessa 45% vastaajista kertoi huomanneensa, että aineisto saavuttaa asiakkaat aiempaa nopeammin. Avoimissa vastauksissa kehuttiin, että kelluvista kokoelmista hyötyvät erityisesti pienissä yksiköissä käyvät asiakkaat ja että asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen onnistuu aiempaa paremmin. Eräs vastaaja sanoi asiakaspalvelun helpottuneen, kun asiakkaille voi suositella aineistoa aiempaa laajemmin. (Weber 2014, 20-23.) Vääriskoski-Kaukasen tutkimuksessa haastateltavat kokivat kelluvan kokoelman ”enemmän asiakkaiden näköiseksi” ja asiakkaiden kannalta tasa-arvoiseksi (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 61-63). Hakasen tutkimuksessa havaittiin, että vastaajat olivat keskimäärin jokseenkin samaa mieltä siitä, että asiakkaat hyötyvät kelluvan kokoelma käytöstä. Väitteen ”kelluva kokoelma paransi palvelua pienissä kirjastoissa” vastaukset olivat keskimäärin ”en samaa enkä eri mieltä” ja ”jokseenkin samaa mieltä” -vaihtoehtojen väliltä, ja vastausten keskihajonta vaihteli neutraalista täysin samaa mieltä oleviin. (Hakanen 2017, 31.) Mustaniemen havaintojen mukaan henkilöstö on sitä mieltä, että kelluvasta kokoelmasta on hyötyä asiakkaille: noin kolme neljäsosaa vastaajista oli väitteen kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Vastaajista 43,5 % oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että kellutus on vaikeuttanut aineiston

suosittelemista asiakkaille, kun 27,1 % ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä – suurimmalle osalle vastaajista aineiston suositteleminen ei siis ollut aiempaa vaikeampaa. Lisäksi 48,2 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kelluva kokoelma palvelee yhtä hyvin kaikkia asiakasryhmiä. (Mustaniemi 2018, 76-77.)

Bartlettin mukaan yksi kelluvan kokoelman tuomista hyödyistä on **kokoelman virkistyminen**: kokoelmat muuttuvat ja päivittyvät asiakkaiden toiminnan seurauksena (Bartlett 2014, 6, 89). Weberin tutkimuksessa kokoelman virkistyminen oli vastaajien yleisimmin havaitsema hyöty, jonka 67 % vastaajista ilmoitti havainneensa. Avoimien vastausten perusteella kokoelma virkistyi kellutuksen seurauksena huomattavasti, aineistoa oli hyllyissä monipuolisemmin, ja pieniin kirjastoihin kului sellaista aineistoa, jota niihin ei olisi aiemmin valittu. (Weber 2014, 20-22.) Sama havaittiin Vääriskoski-Kaukasen tutkimuksessa, jossa haastateltavat kertoivat aineiston muuttuneen monipuolisemmaksi ja pieniin kirjastoihin tulleen aineistoa, jota niihin ei ole ”vuosikausiin tai koskaan” hankittu (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 61). Mustaniemen tutkimuksessa 68,2 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kokoelma on uudistunut kelluvan kokoelman myötä (Mustaniemi 2018, 57) – prosenttiosuus on hyvin lähellä Weberin tutkimustulosta. Hakasen tutkimuksessa vastaukset väitteeseen ”kirjaston kokoelma on monipuolistunut” olivat keskimäärin neutraalin ja ”jokseenkin samaa mieltä” -vaihtoehdon väliltä. Vastaajat olivat jokseenkin samaa mieltä siitä, että kirjaston kokoelman vaihtuvuus oli parantunut. (Hakanen 2017, 31.)

Osassa tutkimuksista huomattiin henkilöstön suhtautuneen positiivisesti myös **aineiston keskitettyyn valintaan** tai ainakin pitäneen sitä tarpeellisena. Viistan tutkimuksessa eräs vastaaja kommentoi työmäärän helpottaneen, kun muun työn lisäksi ei tarvitse perehtyä aineiston valintalistoihin (Viista 2019, 39-40). Vääriskoski-Kaukasen (2017, 50-51) haastattelema henkilöstö näki keskitetyn valinnan toimivan hyvin yhdessä kellutuksen kanssa. Joissain kirjastoissa oli kellutuksen myötä havaittu aineiston valinnassa aiemmin tehtyjä virheitä, joita pystyttiin korjaamaan keskitetyllä valinnalla: esimerkiksi Espoossa ruotsinkielisen aineiston huomattiin olevan suositua sellaisessa yksikössä, johon sitä oli aiemmin hankittu vähemmän. Tampereella, jossa kelluva kokoelma otettiin käyttöön ennen valintakäytäntöjen muuttamista, esitettiin toiveita valinnan keskittämistä, ja odotettiin keskitetyn valinnan tuovan kirjastolle kustannussäästöjä. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 42-43, 50, 55-56.) Myös Hakasen (2017, 39) tutkimuksessa osa

vastaajista toivoi valinnan keskittämistä. Valinnan keskittäminen nähtiin tarpeellisenä myös Mustaniemen tutkimuksessa ja sitä perusteltiin esimerkiksi sillä, että muuten on vaikeaa arvioida, kuinka paljon aineistoa pitäisi hankkia eri yksiköihin (Mustaniemi 2018, 56-57).

4.2.2 Koetut haitat

Edellä mainituilla kellutuksen hyödyillä näyttää olevan myös kääntöpuolensa: tutkimuskirjallisuuden perusteella kaikki kirjastot tai työntekijät eivät koe kellutuksen hyötyjä samoissa määrin. Weberin mukaan **aineiston tasapainottamisen** tarve on huomattavin ongelma, joka koskee useampaa kuin Bartlettin (2014, 4-5) mainitsemaa 20 %:a henkilöstöstä (Weber 2014, 49-50). Weberin tutkimuksessa 40 % vastaajista valitsi aineiston tasapainottamisen suurimmaksi yksittäiseksi haasteeksi, kun vastausvaihtoehtoina oli poistojen tekeminen, aineiston tasapainottaminen, asiakkaiden neuvonta, aineiston saaminen asiakkaalle tarpeeksi nopeasti, yleinen kokoelmantuntemus ja asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen saatavilla olevalla aineistolla. Vertailun vuoksi toisiksi suurimmaksi haasteeksi tämän kysymyksen perusteella nousi asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen saatavilla olevalla aineistolla, minkä valitsi 24 % vastaajista – tasapainotus koettiin siis huomattavasti ongelmallisempana. Kun vastaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, mistä he pitävät kellutuksessa vähiten, enemmistö vastauksista liittyi jälleen aineiston tasaamiseen. Vastaajat mainitsivat tietyn aiheen tai tekijän kerääntymisen samaan paikkaan, kokoelmaan syntyvät aukot, kaksoiskappaleiden ilmestymisen ja hyllytilan riittämättömyyden. (Weber 2014, 26-33.) Aineiston tasapainottamisen tarve tunnistettiin myös suomalaisissa tutkimuksissa (ks. luku 4.1.3), mutta siihen liittyvät kommentit ovat sävyiltään pääosin neutraaleja. Kaikki eivät kuitenkaan ole tasapainottamisen ratkaisuihin tyytyväisiä: Mustaniemen (2018, 60) tutkimuksessa eräs vastaaja pitää tasapainottamista ”epämiellyttävänä”, ja Vääriskoski-Kaukasen (2017, 53) tutkimuksessa erään haastateltavan mielestä ”hyllyyn jää vain muiden vanhat resut joita ei kukaan lainaa”.

Edellisessä luvussa todettiin, että **ajan säästö** on yksi kellutuksen tuoma hyöty (Bartlett 2014, 5-6; Weber 2014, 20-24), mutta tutkimusten perusteella se ei toteudu kaikissa kirjastoissa samalla tavalla. Hakasen tutkimuksessa vastaajat suhtautuivat melko neutraalisti väitteisiin kelluvan kokoelman työläydestä tai säästyneestä ajasta. Väitteen ”koen kelluvan kokoelman työlääksi” vastaukset olivat keskimäärin vaihtoehtojen

”jokseenkin eri mieltä” ja ”en samaa enkä eri mieltä” välillä, ajan säästöä koskevaan väitteeseen vastattiin pääosin neutraalisti, ja työmäärän vähenemisen kohdalla keskimääräinen vastaus oli neutraalin ja ”jokseenkin samaa mieltä” -vaihtoehdon väliltä. Hakasen tutkimuksen perusteella kelluva kokoelma ei ole vaikuttanut työmäärään tai ajan käyttöön kovin negatiivisesti, mutta myöskään merkittävää ajan säästöä tai työmäärän kevenemistä ei ole tapahtunut. (Hakanen 2017, 31-32.) Bartlettin (2014, 5-6) mukaan yksi aikaa säästävä tekijä on se, että henkilöstön ei tarvitse lajitella palautunutta aineistoa kuljetukseen, kun aineistolla ei enää ole omistavaa yksikköä. Suomessa aineiston kuljetusmäärät eivät ole kuitenkaan merkittävästi pienentyneet, koska aineiston varausmaksut poistettiin vuoden 2017 alussa (Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492; Viista 2019, 40-41; Vääriskoski-Kaukanen 2017, 54-55). Varausmaksujen poistaminen nähdään asiakkaiden kannalta hyvänä asiana ja kelluvan kokoelman yhteydessä toimivana ratkaisuna (Mustaniemi 2018, 56; Vääriskoski-Kaukanen 2017, 55), mutta kuljetusten määrän säilymisestä jokseenkin samana voidaan päätellä, ettei kellutus ole merkittävästi vähentänyt tällaisiin toistuviin ja manuaalisiin työtehtäviin kuluvaan aikaa. Tätä havaintoa tukee myös Weber, jonka vastaajista vain 23 % sanoi kellutuksen vähentäneen ei-ammattimaisiin työtehtäviin (*non-professional tasks*; työtehtävät, joita myös vähemmän koulutettu henkilöstö tai vapaaehtoiset voivat tehdä) kuluvaan aikaa (Weber 2014, 32). Oletettavasti tämä osa vastaajista ei kuulu siihen 41 %:iin, jotka kokivat kelluvan kokoelman säästävän henkilöstön aikaa (Weber 2014, 20; ks. tämän tutkielman luku 4.2.1).

Vaikka kellutuksen asiakaslähtöisyys nähtiin yhtenä kelluvan kokoelman hyötynä, tutkimuksissa tulee ilmi, että jotkut työntekijät kokevat **asiakaspalvelun vaikeutuneen**. Edellä mainittiin jo Weberin havainto siitä, että asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen saatavilla olevalla aineistolla koettiin toisiksi suurimpana kellutukseen liittyvänä haasteena (Weber 2014, 27). Kysyttäessä, tuntuuko kokoelma minä tahansa päivänä vastaavan asiakkaiden tarpeita, enemmistö vastaajista valitsi vaihtoehdon ”kyllä”, mutta jopa 43 % vastasi ”ei”. Kysymyksen ”palveleeko kelluva kokoelma mielestäsi hyvin kaikkia eri asiakasryhmiä?” vastaukset jakautuivat täysin tasan. Avoimessa jatkokysymyksessä vastaajat tarkensivat, että esimerkiksi lapset, vähemmistöt, vähemmän suosittua tai hyvin spesifiä aineistoa etsivät asiakkaat, sekä asiakkaat, jotka eivät osaa tai halua varata aineistoa, eivät saa kelluvasta kokoelmasta parasta hyötyä irti. (Weber 2014, 33-34.) Myös Vääriskoski-Kaukanen tutkimuksessa eräs haastateltava toi

esille huolen siitä, että lapset tekevät vähän varauksia, eivätkä näin ollen välttämättä löydä haluamaansa aineistoa sen kelluttua muihin yksiköihin (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 52-53). Mustaniemen tutkimuksessa noin puolet vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kelluva kokoelma palvelee kaikkia asiakasryhmiä yhtä hyvin. Tämä kuitenkin tarkoittaa, että huomattava osa vastaajista oli asiasta joko täysin tai jokseenkin eri mieltä (31,7 %) tai ei samaa eikä eri mieltä (20 %). Myös Mustaniemen tutkimuksen perusteella lapset ja nuoret ovat asiakasryhmiä, jotka eivät tee paljon varauksia ja saattavat näin hyötyä kellutuksesta muita asiakasryhmiä vähemmän. (Mustaniemi 2018, 77.)

Edellisessä luvussa todettiin, että kokoelmien virkistyminen on yksi kellutuksen hyödyistä. Bartlettin mukaan kirjastojen henkilöstö on ennen kelluvaan kokoelmaan siirtymistä usein huolissaan siitä, että heidän tuntemansa kokoelma katoaa, mutta huoli hälvenee kellutuksen alettua (Bartlett 2014, 21-22). Weberin tutkimus nostaa **kokoelman tuntemuksen katoamisen** kuitenkin huomattavaksi kellutukseen liittyväksi haitaksi: tutkimuksen vastaajista 15 % sanoi kokoelman tuntemuksen olevan haastavin osa kellutusta, ja yhteensä 40 % vastaajista koki kokoelman tuntemuksen erittäin tai jokseenkin haastavaksi (Weber 2014, 27-28). Vaikka kokoelman tuntemuksen katoamista ei koettu Weberin tutkimuksessa yhtä yleisenä ongelmana kuin esimerkiksi tasapainottamisen tarvetta, vastaukset avoimiin kysymyksiin kertovat, että kokoelman tuntemus on vastaajille tärkeää ja sen katoaminen vaikuttaa jopa ammatti-identiteettiin (Weber 2014, 40-42). Mustaniemen tutkimuksessa lähes kolmasosa (31,8 %) vastaajista oli sitä mieltä, että kelluva kokoelma on vaikeuttanut kokoelman tuntemusta (Mustaniemi 2018, 58). Vääriskoski-Kaukasen (2017, 52) mukaan kokoelmien hajoaminen koettiin huolestuttavana ennen kellutuksen aloittamista. Kelluvan kokoelman yhtenä riskinä nähtiin tilanne, jossa kokoelmaa ei enää voi hallita eikä tiedetä, missä aineisto liikkuu. Tällaista tilannetta ei kuitenkaan pidetty kovin todennäköisenä, ja sen uskottiin ratkeavan kokoelmatyön kehittämisellä. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 65-66.)

Joissain tutkimuksissa myös **aineiston keskitettyyn valintaan** näytti liittyvän henkilöstön kannalta haittoja. Viistan tutkimuksen perusteella keskittämisen seurauksena aineiston valinnassa saatetaan tehdä virheitä tai ainakin valita erilaista aineistoa kuin yksikön työntekijät valitsisivat. Lisäksi eräs haastateltava kokee uuden aineiston tuntemuksen heikkenevän, kun valintaan ei pääse entiseen tapaan vaikuttamaan. (Viista 2019, 40.) Myös Mustaniemen tutkimuksessa yksi vastaaja sanoo samaa: hänen

mukaansa uutuuksiin ei pääse tutustumaan, kun ne ”lähtevät varaajille suoraan pääkirjaston hankintaosastolta” (Mustaniemi 2018, 57). Näin ollen keskitetty valinta näyttää vaikuttavan myös edellä käsiteltyyn kokoelman tuntemuksen katoamiseen. Tämän toteaa myös Weber, jonka mukaan valinnan keskittäminen on yksi syy siihen, että henkilöstö tuntee menettäneensä kokoelman tuntemuksen tai kyvyn vaikuttaa kokoelmaan. Weber jopa kyseenalaistaa kirjastonhoitajan ammatillisen roolin kirjastossa, jossa kokoelmaan ei pääse itse vaikuttamaan ja jossa kirjastonhoitajan työ muistuttaa kirjakaupan työntekijää, joka vain myy tuotteita ja tarvittaessa tilaa asiakkaan etsimää aineistoa. (Weber 2014, 55-56.)

4.2.3 Yleinen suhtautuminen kellutukseen

Lähdekirjallisuuden perusteella henkilöstön suhtautuminen kelluvaan kokoelmaan on enemmän positiivista kuin negatiivista. Weberin tutkimuksessa 46 % vastaajista kertoi olevansa kellutukseen joko tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen ja 40 % puolestaan sanoi olevansa joko tyytymätön tai erittäin tyytymätön (Weber 2014, 25). Vastausten tasainen jakautuminen näyttää olevan ristiriidassa sen kanssa, että muut Weberin tulokset osoittavat henkilöstön havainneen merkittäviä kelluvaan kokoelmaan liittyviä haittoja. Mustaniemen tutkimuksessa vastaajien suhtautuminen kellutukseen oli positiivisempaa: 69,4 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kelluva kokoelma on hyvä kokoelmatyön keino vastaisuudessakin, kun vain 7,1 % oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Lisäksi noin kaksi kolmasosaa (67,1 %) koki kelluvan kokoelman tuoneen enemmän hyötyä kuin haittaa, kun vain 12,9 % oli väitteestä eri mieltä. (Mustaniemi 2018, 72-73.) Hakasen tutkimuksessa vastaajat olivat keskimäärin jokseenkin samaa mieltä väitteistä ”koen kelluvan kokoelman hyödylliseksi”, ”kelluvan kokoelman toteutus kirjastossani on mielestäni onnistunut” ja ”kelluva kokoelma toi enemmän hyviä kuin huonoja asioita”. Vastauksissa oli hieman hajontaa, mutta pääosin kelluvaan kokoelmaan suhtauduttiin positiivisesti. (Hakanen 2017, 30-31.) Vääriskoski-Kaukasen ja Viistan laadullisissa tutkimuksissa ei ollut vastaavia tuloksia henkilöstön yleisestä suhtautumisesta kelluvaan kokoelmaan. Vääriskoski-Kaukanen (2017, 69) mainitsee johtopäätöksissään, että henkilöstö näkee kellutuksen erityisesti asiakaspalvelun kannalta hyvänä asiana, kun taas Viistan (2019, 46) yhteenvedossa tulee esille, että erityisesti pienissä yksiköissä kellutus koetaan hyödyllisenä.

5 KESKUSTELU

5.1 Johtopäätökset

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisia muutoksia kelluvan kokoelman käyttöönotto tuo kokoelmatyöhön ja miten kirjastojen henkilöstö on vastaanottanut nämä muutokset. Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Miten kelluvan kokoelman käyttöönotto vaikuttaa kokoelmatyöhön?
2. Miten henkilöstö suhtautuu kelluvaan kokoelmaan?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen osoittautui mielestäni toista suoraviivaisemmaksi. Kelluvan kokoelman havaittiin vaikuttavan useaan kokoelmatyön osa-alueeseen. Ennen kellutuksen käyttöönottoa työmäärä lisääntyy hetkellisesti, kun kirjastoverkoston sisällä yhtenäistetään tarroituskäytäntöjä ja tehdään poistoilla tilaa kelluvalle kokoelmalle. Kellutus tuo mukanaan uuden kokoelmatyön muodon, aineiston tasapainottamisen, jonka toteutus voidaan ratkaista eri tavoilla. Kellutuksen myötä myös aineiston poistaminen ja hyllyttäminen muuttuvat, ja niistä tulee tärkeitä keinoja tasapainottaa kokoelmaa ja tarkkailla aineiston jakautumista kokoelmassa. Aineiston valinnan keskittäminen nähdään tarpeellisena muutoksena, joka tehostaa kelluvasta kokoelmasta saatuja hyötyjä. Vaikka lähdekirjallisuuden perusteella kelluva kokoelma voidaan toteuttaa yhtä monella tavalla kuin on kelluttavia kirjastojakin, kellutuksen vaikutukset kokoelmatyöhön toistuvat samankaltaisina kaikissa tutkimuksissa.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen on hieman monimutkaisempaa. Henkilöstön yleinen suhtautuminen kelluvaan kokoelmaan näyttää vaihtelevan neutraalista positiiviseen. Henkilöstön kokemia kellutuksen hyötyjä ja haittoja vertaillessa kuitenkin huomataan, että jokaiseen hyötyyn liittyy läheisesti jokin haittapuoli, ja tulokset vaikuttavat välillä jopa hieman ristiriitaisilta. Kellutuksen koetaan yhtäältä säästävän aikaa, mutta toisaalta ajan säästö ei ehkä kaikissa kirjastoissa toteudu. Henkilöstö pitää kellutusta asiakaslähtöisenä, mutta joidenkin mielestä asiakaspalvelu on vaikeutunut. Kellutuksen myötä kokoelmat virkistyvät, mutta henkilöstö huolestuu kokoelman tuntemuksen säilyttämisestä. Aineiston keskitettyä valintaa pidetään toimivana ja tarpeellisena, mutta samalla se nähdään jopa riskinä kirjastonhoitajan ammatti-identiteetille. Näiden seikkojen lisäksi jotkut työntekijät suhtautuvat tasapainottamiseen

varsin negatiivisesti. Yhteenvedona henkilöstön suhtautumisesta voisi sanoa, että ainakin joissain kirjastoissa kellutuksesta seuraa selviä hyötyjä ja pääosin henkilöstö suhtautuu siihen positiivisesti. Kellutuksen haitat saattavat kuitenkin olla merkittäviä, ja esimerkiksi Weberin (2014, 33-34) ja Vääriskoski-Kaukasen (2017, 52-53) tutkimuksissa esille tullut huoli kaikkien asiakasryhmien palvelutason säilymisestä tulisi ottaa huomioon kelluvan kokoelman suunnittelussa ja kehittämisessä.

5.2 Tutkimuksen rajoitteet ja aiheita jatkotutkimukselle

Tutkielmaa kirjoittaessa havaitsin siihen liittyvän rajoitteita, jotka voivat haitata tutkimustulosten yleistettävyyttä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 123) mukaan tutkimus on valintojen tekoa – on siis mahdollista, että olen valinnut lähdekirjallisuudesta painotettavaksi eri asioita kuin mitä joku toinen tutkija valitsisi. Myös lähdekirjallisuuden valintaan liittyy pohdittavaa. Tutkielmani luultavasti viitatuin lähde on Bartlett (2014), mutta välillä mietin, onko Bartlettin teoksen sävy liian ohjekirjamainen tutkielmani lähteeksi, tai vääristääkö teoksen optimistisuus tutkimustuloksiani. Päätin kuitenkin sisällyttää Bartlettin kirjallisuuskatsaukseni, koska olisi varmasti ollut virhe sivuuttaa kelluvaa kokoelmaa niin kattavasti käsittelevä teos. Tutkimuskysymykset-luvussa (2.1) mainitsen, että Bartlett esittelee teoksessaan myös kaksi tieteellistä kirjastoa, joissa on käytössä kelluva kokoelma. Minulle jää kuitenkin epäselväksi, onko nämä tieteelliset kirjastot rajattu Bartlettin tutkimusten ulkopuolelle vai ovatko ne vaikuttaneet teoksen sisältöön. Tämä on ongelmallista, koska tutkielmani rajattiin koskemaan vain yleisiä kirjastoja. Myös suomalaisen lähdekirjallisuuteen liittyy ongelma, joka vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Suomalaisissa tutkimuksissa toistuu samat kirjastot, minkä seurauksena tulokset saattavat kertautua. Esimerkiksi Tampereen kaupunginkirjasto oli mukana Vääriskoski-Kaukasen, Viistan ja Mustaniemen tutkimuksissa. Hakanen taas ei nimennyt tutkimukseen osallistuneita kirjastoja, joten on mahdollista, että siinäkin oli samoja kirjastoja kuin muissa tutkimuksissa.

Tutkielmasta nousee esille useita aiheita jatkotutkimukselle. Vaikka henkilöstön suhtautumista kellutukseen on jo tutkittu, sitä olisi hyvä tutkia lisää, jotta ristiriitaisiin tuloksiin saataisiin selkeyttä. Suomessa olisi hyvä tutkia kellutusta sellaisissa kirjastoissa, joissa sitä ei ole vielä tutkittu – näin voisi saada monipuolisempia tutkimustuloksia ja kattavamman kuvan kellutuksesta Suomessa. Toisaalta Suomessa ei ole vielä tehty

pitkäaikaista seuranta kellovasta kokoelmasta, joten aiempiin tutkimuksiin osallistuneet kirjastot voisivat olla siihen sopiva tutkimuskohde. Kellutuksesta ei ole nähdäkseen tehty tutkimusta, joka keskittyisi asiakkaan näkökulmaan. Asiakaskokemus olisi mielenkiintoinen tutkimuskohde, mutta sen toteuttaminen voisi olla haasteellista, koska kokoelmatyöhön liittyvät muutokset saattavat olla asiakkaille vaikeita hahmottaa. Lisäksi kellovasta kokoelmasta voitaisiin tehdä tilastollista tutkimusta, jossa selvitettäisiin, onko kellutus vaikuttanut aineiston lainausmääriin ja kuinka aineisto liikkuu kokoelmassa. Tutkimukset asiakaskokemuksesta ja lainausmääristä voisivat olla erityisen hyödyllisiä kirjastoille, jotka haluavat kehittää kellovan kokoelman toimintaa tai ovat vasta siirtymässä kellutukseen. Joka tapauksessa kellova kokoelma näyttäytyy tutkimusaiheena, jota on tarpeen tutkia vielä lisää ja uusista näkökulmista.

LÄHTEET

Bartlett, W. (2012). Floating down the Cuyahoga. Teoksessa Hilyard (toim.) Take the Plunge! Public Libraries, 51(3), 13–20.

Bartlett, W. (2014). Floating collections: a collection development model for long-term success. Santa Barbara (CA): Libraries Unlimited.

Cessak-Obydzińska, B. A. (2016). Floating Collections – An Alternative Concept in Library Collection Management. Folia Bibliologica, 58, 119-134.

Cress, A. (2004). The Latest Wave. Library Journal, 129(16), 48–50.

Hakanen, J. (2017). Kokemuksia kelluvista kokoelmista. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö.

Helmet-kirjastot. (2019). Helsingin kaupunginkirjasto ottaa käyttöön tekoälypohjaisen kellutus- ja logistiikkajärjestelmän. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Helsingin_kaupunginkirjasto_ottaa_kaytto\(186935\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Helsingin_kaupunginkirjasto_ottaa_kaytto(186935))> (Käytetty: 18.4.2020).

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.

Johal, J. & Quigley, T. (2012). Six Years of Floating Collections: The Vancouver Experience. Teoksessa Hilyard (toim.) Take the Plunge! Public Libraries, 51(3), 13–20.

Johnson, P. (2018). Fundamentals of collection development and management (4. painos.). Chicago: ALA Editions.

Laki yleisistä kirjastoista. 29.12.2016/1492
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>> (Käytetty: 25.4.2020).

Miettunen, M. (2019). Kelluva kokoelma ei sammaloidu. Kirjastolehti 24.1.2019.
<http://kirjastolehti.fi/artikkelit/kelluva-kokoelma-ei-sammaloidu/> (Luettu: 18.4.2020).

Mustaniemi, L. (2018). Kelluvan kokoelman toteutus, vaikutukset ja soveltuvuus suomalaisissa kirjastoissa henkilökunnan näkökulmasta. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Sullivan, K. (2004). Beyond cookie-cutter selection. *Library Journal*, 129(11), 44–46.

Viista, E. (2019). Kellutuksen muovaama kokoelma. Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Vääriskoski-Kaukanen, S. (2017). Asiakkaiden näköinen kokoelma: kelluvan kokoelman käyttöönotto yleisissä kirjastoissa. Tampereen yliopisto. Viestintätieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Vääriskoski-Kaukanen, S., & Late, E. (2017). Kokemuksia kelluvan kokoelman käyttöönotosta yleisissä kirjastoissa. *Informaatiotutkimus*, 36(3-4).

Weber, K. (2014). The Benefits and Drawbacks of Working with Floating Collections: The Perceptions of Public Librarians. University of North Carolina. School of Information and Library Science. Pro gradu -tutkielma.

Wilén, R., & Kortelainen, T. (2007). Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.